

Kunnskap om Vestfold

Vestfold og Telemark
FYLKESKOMMUNE

Kunnskapsgrunnlag
til regional
planstrategi
2024–2028

Innhold

Introduksjon	3	SOSIAL BÆREKRAFT.....	18	ØKONOMISK BÆREKRAFT	33
MILJØMESSIG BÆREKRAFT.....	5	4. Befolkningsutvikling	19	9. Verdiskaping, innovasjon og teknologi..	34
1. Klima og miljø.....	6	4.1. Et fylke i vekst.....	19	9.1. Variert og innovasjonsrettet næringsliv	34
1.1. Utslippskutt, men ikke nok til å nå klimamålet...	6	4.2. En aldrende befolkning	19	9.2. Grønn omstilling krever arealer,	
1.2. Naturmangfoldet er truet	7	4.3. Innvandring bidrar til befolkningsvekst.....	20	kraft og kompetanse	35
1.3. Vi må tilpasse oss et mer ekstremt klima.....	9	5. Opplæring	21	9.3. En reiselivsnæring med vekstpotensial.....	36
1.4. Miljøtilstanden i Oslofjorden er alvorlig	9	5.1. De aller fleste trives på skolen	21	9.4. Bergressurser av lokal og	
2. Arealbruk og stedsutvikling	11	5.2. Flere fullfører videregående opplæring	22	internasjonal betydning	36
2.1. Vestfold er preget av arealknapphet.....	11	5.3. Mange søkere får ikke læreplass	23	10. Kompetanse.....	37
2.2. Etableringer utenfor sentrum		6. Folkehelse, livskvalitet og utenforskap...	24	10.1. Kompetansegapet kan tettes	37
utfordrer byutvikling.....	12	6.1. Sosiale forskjeller i helse	24	10.2. Arbeidsinnvandrere og flyktninger.....	38
2.3. Nye boligbehov	13	6.2. Psykiske plager blant barn og unge øker	25		
2.4. Vestfold – Norges grønnsakshage.....	14	6.3. Vi har mye å vinne på å inkludere flere	26	SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP	40
3. Mobilitet og infrastruktur.....	15	7. Kultur, idrett og friluftsliv	27		
3.1. Reisevaner er vonde å vende	15	7.1. Kulturfeltet bidrar til verdiskaping,			
3.2. Uavklarte jernbaneplaner hemmer byutvikling...	16	attraktivitet og inkludering.....	27		
3.3. Etterslep på fylkesveiene.....	17	7.2. Kulturminner og kulturmiljøer under press.....	28		
		7.3. God tilgang til idretts- og friluftslivsområder	29		
		8. Demokrati og medvirkning	30		
		8.1. Demokratiet utfordres fra flere hold.....	30		
		8.2. Frivilligheten bidrar på alle samfunnsområder ...	32		

Foto forside: Romaoslo / Getty Images Plus

Foto Sosial og Økonomisk bærekraft:: Aleksander Walmann Åsgården.

Foto Miljømessig bærekraft: Kerrick / Getty Images Plus

Foto Samfunnsikkerhet og beredskap: welcomia / Getty Images Plus

Illustrasjoner/tegninger: Pernilla Hjermann, Vestfold og Telemark fylkeskommune

Norge har sluttet seg til FNs 2030-agenda, og forpliktet seg til å fremme miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft.

Introduksjon

God politikkutforming bygger på solid kunnskap. Ved årsskiftet 2024/2025 skal fylkestingspolitikkerne i Vestfold vedta den regionale planstrategien (RPS), som er fylkeskommunens overordnede politiske styringsverktøy for samfunnsutviklingen. I regjeringens *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027* forventes det at samfunns- og arealplanleggingen baseres på et oppdatert og godt kunnskapsgrunnlag. Dokumentet du nå leser, *Kunnskap om Vestfold*, utgjør én del av kunnskapsgrunnlaget for RPS, og gir en overordnet sammenfatning av den viktigste kunnskapen og de viktigste utviklingstrekkene i fylket.

Dette kunnskapsgrunnlaget er tett knyttet til nettsidene [Kunnskap om Vestfold](#), hvor man finner figurer, kart, statistikk og mer utdypende analyser enn det som er beskrevet her. En annen del av kunnskapsgrunnlaget til regional planstrategi er *Folkehelseoversikt Vestfold*, som beskriver helsetilstanden i befolkningen og faktorene som kan virke inn på denne.

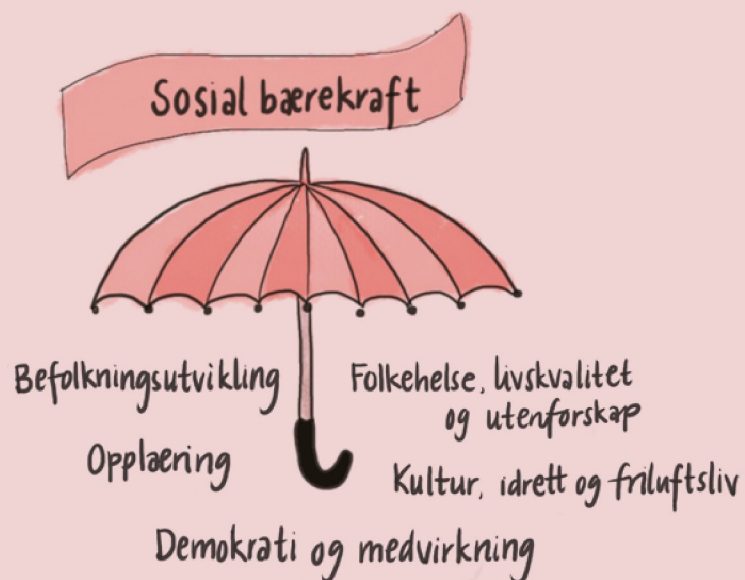
På innspillskonferansen i Larvik 16. mai 2023 bidro fylkets kommuner, næringsliv, frivillighet, akademika og statlige aktører med verdifulle innspill til kunnskapsgrunnlaget, og fortalte om styrker og

utfordringer de møter i sin hverdag. De ulike fagmiljøene i fylkeskommunen har også bidratt med viktig kompetanse.

Norge har sluttet seg til FNs 2030-agenda, og forpliktet seg til å fremme miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Som samfunnsutviklere, tjenesteytere og planmyndigheter, er fylkeskommunene og kommunene avgjørende for at vi skal lykkes med å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling i hele landet. Dette innebærer at utviklingen som imøtekommer dagens behov ikke ødelegger mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Bærekraftig utvikling har tre dimensjoner: miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Det er sammenhengen mellom disse tre dimensjonene som avgjør om noe er bærekraftig.

Kunnskapsdokumentet *Kunnskap om Vestfold* er strukturert etter bærekraftsdimensjonene, og hver av delene inneholder tematisk inndelte kapitler. Noen emner er relevant i mer enn én av dimensjonene, men er omtalt der det passer best inn. Siste del av kunnskapsgrunnlaget tar for seg samfunnssikkerhet og beredskap i Vestfold, i tråd med de nasjonale forventningene.

Vestfold står overfor komplekse og sektorovergripende samfunnsutfordringer. Dette er blant annet knyttet til klima- og naturkrise, befolkningsutvikling og utenforskap, og utfordringer som følge av pandemi og krig i Europa. Disse utfordringene må løses i fellesskap. Fylkeskommunen, som skal være en regional samfunnsutvikler, ønsker derfor å legge til rette for brede, åpne og demokratiske prosesser for å styre samfunnsutviklingen i riktig retning. Den viktigste hensikten med *Kunnskap om Vestfold* er å bidra til en felles virkelighetsforståelse i fylket – en grunnleggende forutsetning for å nå målene!

Miljømessig bærekraft

Miljømessig bærekraft handler om å ta vare på jordens naturlige ressurser til gode for både nåværende og fremtidige generasjoner. Klimaendringene krever at vi omstiller oss, både som samfunn og som enkeltindivider.

UTVIKLINGSTREKK

- Vi ligger ikke an til å nå fylkets klimamål. I Vestfold er klimagassutslippene redusert med gjennomsnittlig 31 000 tonn CO₂-ekvivalenter årlig siden 2009, men for å nå målet må vi kutte 49 000 tonn CO₂-ekvivalenter hvert år fram mot 2030.
- Utbygging og annen menneskelig aktivitet truer naturmangfoldet i fylket.
- I årene framover får vi mer ekstremvær. Kraftig nedbør kan gi økte problemer med overvann, regnflom kan finne veier i tettbygde strøk og stormflo kan forårsake skader på bebyggelse.
- Miljøtilstanden i Oslofjorden er betydelig svekket de siste tiårene, hovedsakelig på grunn av nitrogentilførsel fra avløpsrenseanlegg og avrenning fra landbruk.

1. Klima og miljø

Å stoppe klimaendringene er en forutsetning for å løse mange samfunnsutfordringer. Utslippene må kraftig ned de kommende årene dersom fylket skal nå målet om 60 % utslippsreduksjon innen 2030 sammenlignet med 2009. Vestfolds mangfoldige ressursgrunnlag utgjør et viktig fortrinn og må forvaltes på en bærekraftig måte for å stanse tapet av naturmangfold.

Relevante planer og strategier:

[Regional plan for klima og energi 2016-2020](#)

[Regional plan for kystsonen i Vestfold](#)

[Vårt verdifulle vann – Regional vannforvaltningsplan 2022-2027](#)

1.1. Utslippskutt, men ikke nok til å nå klimamålet

I Vestfold har de totale klimagassutslippene blitt redusert med 28 % fra 2009 til 2021. Utviklingen går likevel ikke raskt nok til å nå fylkets mål om 60 % utslippsreduksjon innen 2030 sammenliknet med 2009.

Veitrafikken sto i 2021 for 29 % av klimagassutslippene i fylket, men utslippene har falt jevnt siden 2009. Industrien er den nest største utslippskilden (23 %), og utslippene har falt spesielt mye siden 2018. Fra 2020 til 2021 falt utslippene fra industrien kraftig, men dette skyldtes hovedsakelig omlegging av driften ved Esso Slagentangen. Vi er avhengig av at reduksjonen i utslippene går enda raskere, og helst uten at industrivirksomhet legges ned eller flyttes. Jordbruket skiller seg ut som den eneste store sektoren med utslippsøkning de siste årene (4 % siden 2015). Dette kan ha sammenheng med økt bruk av motoriserte kjøretøy, som ennå i liten grad er fossilfrie, og økte utslipp fra gjødsling av jordbruksarealene.

I Vestfold er det et stort potensial for å flytte mer frakt av gods fra veitransport til sjø og jernbane. Slagen terminal i Tønsberg og Larvik havn er nasjonale stamnetthavner og viktige knutepunkter i fylket. I 2022 ble det åpnet et sidespor til Larvik havn fra Vestfoldbanen som gir mulighet for å laste gods mellom sjø og jernbane. Frakt av gods på sjø og jernbane framfor vei reduserer klimagassutslippene, sparer veinettet og bedrer trafiksikkerheten.

Omstilling til sirkulær økonomi er en nødvendig del av omstillingen til et lavutslippssamfunn. I en sirkulær økonomi utnyttes ressursene effektivt ved å redusere råvarebruk, avfall, utslipp og energiforbruk til et minimum. Produkter brukes effektivt ut sin levetid og gjenbrukes, gjerne også utover sitt opprinnelige formål. I den sirkulære økonomi sees avfall som en ressurs, og produkter designes slik at materialene lettest mulig kan gjenvinnes. Mer effektiv bruk av ressurser reduserer klimagassutslipp, bremser tapet av naturmangfold og kan bidra til nye grønne arbeidsplasser. I Vestfold finnes det flere eksempler på sirkulærproduksjon. Den Magiske Fabrikken er ett. Her brukes matavfall og restråstoffer fra jordbruket til å produsere biodrivstoff og biogjødsel til jordbruket.

Les mer på våre nettsider:

[Klimagassutslipp](#)

1.2. Naturmangfoldet er truet

Vestfold byr på et rikt naturmangfold, med blant annet grankledte åser, edelløvskoger og en vakker skjærgård. Det er imidlertid knapt med tilgjengelige arealer til bebyggelse og infrastruktur, og arealbruksendringer utgjør den største trusselen mot naturmangfoldet.

Kystområdene i Vestfold gjør fylket til et attraktivt bosted og en populær feriedestinasjon. Her finnes også viktige rekreasjonsområder som bidrar til god helse, trivsel og livskvalitet. Samtidig er kysten blant de områdene med høyest variasjon i naturtyper og forekomster av truede arter og naturtyper. Regionen har mange nasjonalt utpekte områder med stor naturverdi. Av de nasjonale naturreservatene, landskapsvernområdene og nasjonalparkene i regionen, ligger en betydelig andel langs kysten. Samtidig bor 80 % av befolkningen i fylket mellom E18 og kystlinjen.

Utbygging og privatisering reduserer allmennhetens tilgang til strandsonen, og økt bruk truer naturmangfoldet langs kysten.

Skogen er et av våre viktigste økosystemer. Flertallet av alle arter i Norge, inkludert halvparten av de truede artene, lever i skogen. Spesielt har naturskogen (gammel skog som er lite påvirket av mennesker) et høyt biologisk mangfold, og er i seg selv en vesentlig del av naturmangfoldet. Skogen er også en viktig kilde til materialer, fornybar energi og et stadig bredere spekter av produkter. Skogbruket er den viktigste påvirkningsfaktoren i skogen, hvor både flatehogst og arealendringer bidrar til å legge press på det biologiske mangfoldet. Andelen høyproduktiv granskog som aldri har vært flatehogd, er i regionen Vestfold, Buskerud og Oppland mer enn halvert siden 1990.

Skogen spiller en vesentlig rolle i den pågående naturkrisen. Den har et høyt biologisk mangfold, tar opp CO₂ og virker som en buffer mot flom, erosjon og jordskred. Stortinget har vedtatt at 10 % av det produktive skogarealet i Norge skal vernes. I 2023 var andelen i Vestfold 2,9 %.

Endrede nedbørs- og temperaturforhold, sammen med innførsel av arter som trives med disse endringene, fører til stor skade på naturmangfoldet i

fylket. På artsdatabankens liste over fremmede arter i Vestfold er 201 arter kategorisert som «Svært høy risiko», hvorav 136 forekommer i truede eller sjeldne naturtyper. For eksempel gjør mink store innhugg i sjøfuglbestandene og kanadagås, stillehavsøsters og parkslirekne fortrenger hjemlige, stedegne arter.

**Utbygging og
privatisering reduserer
allmennhetens tilgang
til strandsonen.**

Les mer på våre nettsider:

[Ressursforvaltning](#)

[Kysten](#)

[Kart: Potensielt tilgjengelig strandsone](#)

Lenker til mer kunnskap:

[Kunnskapsgrunnlag om kystsonen i Vestfold og Telemark \(VTFK, 2022\)](#)

[Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden med en ren og rik Oslofjorden \(KMD, 2021\)](#)

[Naturskog i Norge \(NIBIO, 2020\)](#)

[Fremmedartslista 2023 \(Artsdatabanken\)](#)

1.3. Vi må tilpasse oss et mer ekstremt klima

Konsekvensene av klimaendringene merkes allerede. Et klima i endring fører med seg en rekke utfordringer som vil få betydning for samfunns-sikkerheten og ha betydelige samfunnsøkonomiske følger. For eksempel ble skadene etter ekstremværet Hans, som traff landet høsten 2023, beregnet til å koste samfunnet rundt fire milliarder kroner. Konsekvensene av et mer ekstremt klima er avhengig av hvor godt vi som samfunn er forberedt og klarer å tilpasse oss. Kunnskapsbasert arealplanlegging er en nøkkelfaktor i arbeidet med å tilpasse oss et endret og mer ekstremt klima.

I Vestfold er det behov for tilpasning til kraftig nedbør og økte problemer med overvann. Overvann fører ofte til skade på bebyggelse og infrastruktur. Videre vil mer nedbør og større avrenning fra forurenset grunn på land til sjø, innsjøer og elver påvirke vannmiljøet. Det forventes også flere og større regnflommer i mindre bekker og elver som fort kan finne nye veier i for eksempel tettbygde strøk. Regnfall og flom øker også risikoen for jord- og sørpeskred. Videre er det også økt fare for tørke, som øker risikoen for skogbrann og reduserte avlinger i landbruket. I Vestfold, som har store kvikkleireforekomster, er det dessuten grunn til å være oppmerksom på risikoen for kvikkleireskred. I tillegg vil havnivåstigningen føre til at stormflonivået øker, noe som kan forårsake skader på bebyggelse, kulturmiljøer og infrastruktur.

Les mer på våre nettsider:

[Klimatilpasning](#)

Lenker til mer kunnskap:

[Klimaprofil Vestfold](#)

[Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn \(Regjeringen\)](#)

1.4. Miljøtilstanden i Oslofjorden er alvorlig

Oslofjorden er en av Norges mest artsrike fjorder, med et høyt antall registrerte truede arter og naturtyper. Miljøtilstanden i Oslofjorden er betydelig svekket gjennom de siste tiårene. Vannkvalitet beskrives ved hjelp av økologisk tilstand (avvik fra økosystemets «naturlige tilstand», for eksempel når det gjelder artssammensetning) og kjemisk tilstand, det vil si innhold av miljøgifter

og andre skadelige stoffer. Den økologiske vannkvaliteten i kyst- og havområdene utenfor Vestfold varierer mellom god og moderat, mens den kjemiske kvaliteten jevnt over er dårlig. Vannmiljøet i fjorden påvirkes av faktorer i hele nedbørsfeltet til Ytre Oslofjord, inkludert Vestfold.

Årsakene til den svekkede miljøtilstanden i Oslofjorden er komplekse, men nitrogenilførsel fra avløpsrenseanlegg og avrenning fra landbruk utpekes som to av de viktigste forklaringene. Tilførsel av nitrogen, fosfor og partikler er langt høyere enn det fjorden naturlig håndterer, med påfølgende algeoppblomstring, tilslamming og fiske- og fugledød. Klimaendringene påvirker også miljøet i Oslofjorden gjennom endringer i avrenningsmønster, temperatur og ferskvannsinhold. De forsterker ytterligere effektene av lokale inngrep og påvirkninger. Miljøovervåking og avbøtende tiltak som rensing av nitrogen ved utslippsanlegg er kostnadskrevende for kommunene.

Les mer på våre nettsider:

[Økologisk tilstand](#)

Lenker til mer kunnskap:

[Kunnskapsstatus Oslofjorden](#)
(Miljødirektoratet, 2019)

[Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv](#) (KMD, 2021)

[Kunnskapsgrunnlag om kystsonen i Vestfold og Telemark](#) (VTFK, 2022)

Tilførsel av nitrogen, fosfor og partikler er langt høyere enn det fjorden naturlig håndterer.

UTVIKLINGSTREKK

- Stadig større områder berøres av menneskelig aktivitet. Mellom 2011 og 2022 økte det samlede arealet til bebyggelse og samferdsel i Vestfold med 12 km².
- Etableringer utenfor sentrum utfordrer byutvikling.
- Flere eldre skaper nye boligbehov, i form av boligtyper, lokalisering og alderstilpasning.
- Allmennhetens tilgang til strandsonen blir stadig mindre. Det potensielt tilgjengelige strandsonearealet i Vestfold ble redusert med 9 % fra 2000 til 2022.
- Jordbruksarealene er under press. Siden 2015 har 2000 dekar dyrket eller dyrkbar jord blitt omdisponert til andre formål enn jordbruk. Over halvparten har gått til bolig- eller næringsbebyggelse.

2. Arealbruk og stedsutvikling

Hvordan vi bruker arealene er en nøkkelfaktor for å bremse klimaendringer, tilpasse oss et endret klima og å stanse tap av natur. Vestfold er et lite og tett befolket fylke, og det er press på arealene. Byene opplever konkurranse fra etableringer utenfor sentrum. Ni av ti vestfoldinger bor i en by eller et tettsted, og her vil boligbehovene endre seg i takt med en aldrende befolkning.

Relevante planer og strategier:

[Regional plan for bærekraftig arealpolitikk \(Vestfold fylkeskommune, 2019\)](#)

2.1. Vestfold er preget av arealknapphet

Vestfold er et lite og tett befolket fylke, hvor nesten ni av ti bor i by eller tettsted. Fylket har store arealer av nasjonal og regional verdi knyttet til jordbruk, natur- og friluftsliv, kystlandskap og kulturmiljø. Mange av disse arealressursene ligger imidlertid tett på bebyggelse. Det er utfordrende å balansere hensynet til bevaring av naturmangfold opp mot behovet for areal til for eksempel bolig- og næringsutvikling, infrastruktur og allmennhetens tilgang til sjøen.

Vestfold er et viktig jordbruksfylke, med godt jordsmonn og en lang vekstsesong. Den mest produktive jorda ligger ofte i eller i nærheten av byene og tettstedene. Selv om dyrket og dyrkbar mark har et sterkt vern, omdisponeres fortsatt store arealer matjord til andre formål hvert år.

Arealbruk er en nøkkelfaktor i arbeidet med å stanse tap av natur og kulturmiljøer, redusere transportbehov og klimagassutslipp og tilpasse oss et endret klima. En forutsetning for arealplanlegging er imidlertid at arealressursene og naturmangfoldet er tilstrekkelig kartlagt. Høsten 2023 lanserte Vestfold fylkeskommune et arealregnskap for hele fylket. Dette vil være et viktig verktøy for å overvåke endringer i arealbruk over tid, og vil kunne brukes i en langsiktig og bærekraftig forvaltning.

Klimavennlige energiløsninger, som sol- og vindkraft, kan bidra til å redusere klimagassutslippene, men dette krever samtidig tiltak og utbygginger som kan legge beslag på store arealer. Det grønne skiftet vil i årene fremover bidra til et ytterligere press på arealene i Vestfold.

Les mer på våre nettsider:

[Arealressurser](#)

[Fritidsbebyggelsen i Vestfold og Telemark \(VTFK, 2022\)](#)

[Kart over arealtyper, vernet natur, strandsone osv.](#)

[Arealregnskap for Vestfold](#)

Lenker til mer kunnskap:

[KS Debatthefte I – 2023: Evne og kraft til å bære \(Hvordan styrke lokaldemokratiets evne og kraft til bærekraftig arealbruk\)](#)

2.2. Etableringer utenfor sentrum utfordrer byutvikling

Arealplanlegging er et sentralt virkemiddel dersom man ønsker å redusere bilbruk og øke andel myke trafikanter i bysentre. Dette kan for eksempel oppnås ved å plassere ulike tilbud i nærheten av hverandre, og nær der folk bor og jobber. Ved hjelp av arealplanlegging kan kommunene også legge til rette for at befolkningsøkningen finner sted i nærheten av offentlige og private tilbud og tjenester, og i nærheten av offentlig transport. Kollektivknutepunktene er gjerne lokalisert i by- og bygdesentre. Mange tilbud som bidrar til bostedsattraktivitet, som kulturtilbud, kaféer og spesialforretninger, vokser fram der folk møtes. Kompakte byer og tettsteder med sentral lokalisering av funksjoner bidrar både til å spare

areal og til at flere går, sykler og reiser kollektivt. Dette fører igjen til reduserte klimagassutslipp og skjerming av verdifull natur og landbruksjord. Gjenbruk og bevaring av bygninger reduserer også klimautslipp. Samtidig kan kompakte by- og bygdesentre også fremme økonomisk aktivitet og attraktivitet.

Arealspredning, for eksempel utvikling av spredte boligområder, gir økt transportbehov. Selv om andelen kjøretøy med klimavennlig drivstoff øker i fylket, er det en utfordring å fortsatt redusere klimagassutslipp og samtidig ivareta god fremkommelighet. Transport har en stor påvirkning på miljøet, både i form av klimagassutslipp, lokal forurensing og støy.

I Vestfoldbyene er områdeutnyttelsen – altså hvor tett sentrum er bebygd – lavere enn i andre byer på Østlandet av samme størrelse. Byene i fylket er preget av en stor andel lav trehusbebyggelse i bysentrum. Sammen med et høyt innslag av kulturminner i grunnen (spesielt i Tønsberg), legger dette føringer for utvikling og nybygging i sentrum. Det er et potensial for fortetting, men det er få tilgjengelige arealer som er regulert og byggeklare i byene. Handlingsrommet for utvikling i sentrum ligger i hovedsak i transformasjon og utbygging av «grå arealer» – asfalterte/gruslagte plasser, gårdsrom, parkeringsplasser osv.

Arbeidsplassene i Vestfold er hovedsakelig konsentrert til byene, men tilgangen til regulerte og byggeklare næringsarealer er høyest langs E18. Arbeidsplassetableringer og handelsområder utenfor sentrum bidrar til å redusere kundegrnnlaget for lokal handel og tjenesteyting i sentrum. Dette fører til at enda mer av handelen og tjenestenæringen trekkes ut av bysentrene. Det blir dermed vanskeligere å utvikle attraktive byer, både for innbyggere og besøkende. Flere arbeidsplasser og handelsetableringer utenfor sentrum bidrar til flere bilbaserte arbeids- og innkjøpsreiser.

Les mer på våre nettsider:[Byer og samfunn](#)[Kart over befolknings-, bolig- og bygningstetthet](#)**Lenker til mer kunnskap:**[Byregnskap for Vestfoldbyene \(2018\)](#)[Detaljvarehandel i 20 bykommuner \(inkl. Larvik, Sandefjord, Tønsberg og Horten\)](#)**2.3. Nye boligbehov**

Bolig- og leiemarkedet påvirkes av innbyggernes preferanser, livsfaser og økonomiske forutsetninger. I årene som kommer får økningen i andel eldre betydning for lokalisering av boliger. Samtidig får det også betydning for type av bolig og hvilke kommersielle, kulturelle og sosiale funksjoner som vil bli etterspurt. Utbygging av tilpassede bosteder for eldre, med fysisk nærhet til viktige funksjoner og tjenester, kan gjøre det enklere og mer attraktivt å bli boende lenger i egen bolig. Spredt utbygging vil føre til betydelig økt behov for transport og gjøre hjemmehjelpstjenestene dyrere som følge av lengre reisevei.

I 2050 vil én av fire innbyggere i Vestfold være 70 år eller eldre. Å sikre tilstrekkelig med egnede boliger for eldre kan bli en utfordring i årene framover. Eldre med dårlig økonomi vil i liten grad kunne tilpasse egen bolig eller flytte til mer egnede boliger. Boliger som er tilpasset både i utforming og lokalisering gjør at eldre klarer seg lengre på egenhånd og opprettholder et aktivt sosialt liv. Å bli boende i en uegnet bolig fører til dårligere livskvalitet, et større hjelpebehov i hjemmet og at man tidligere må flytte til omsorgsbolig eller sykehjem.

Lenker til mer kunnskap:[Eldres boligsituasjon \(NOVA, 2016\)](#)[Framtidens eldre i by og bygd \(SSB, 2017\)](#)

2.4. Vestfold – Norges grønnsakshage

Landbruk sysselsetter ikke mange i fylket, men er likevel en næring av stor nasjonal betydning. Vestfold har et godt jordsmonn, et varmt og solrikt klima og en lang vekstsesong i norsk sammenheng. Landbruket har også betydelige effekter for næringslivet ellers, og Vestfold har en stor næringsmiddelindustri.

En femtedel av fylkets areal er dyrket jord, med korn som den viktigste avlingen. I norsk sammenheng er det likevel grønnsaksproduksjonen som skiller seg ut: Nesten en firedel av landets grønnsaksareal er i Vestfold. 7 % av arealet dyrkes økologisk, noe som er høyest i landet.

Det er mye godt jordbruksareal rundt og nær byer og tettsteder i fylket, områder som er ettertraktet til bolig- og næringsformål eller infrastruktur. Siden 2015 har 2000 dekar dyrket eller dyrkbar jord blitt omdisponert til andre formål enn jordbruk. Over halvparten har gått til bolig- eller næringsbebyggelse.

Norsk matsikkerhet har blitt et aktuelt tema de siste årene. Matforsyningen i verden er i stadig større grad truet, blant annet som følge av klimaendringer. Samtidig produserer Norge under halvparten av grønnsakene vi selv forbruker. I fremtiden er det sannsynlig at Norge må bli mer selvforsynte og i noe mindre grad belage seg på import av mat. Matproduksjonen i Vestfold vil kunne bidra til å opprettholde matsikkerheten.

Les mer på våre nettsider:

[Areal til jordbruk](#)

[Sysselsetting](#)

Lenker til mer kunnskap:

[Norsk matsikkerhet og forsyningsrisiko \(NIBIO\)](#)

UTVIKLINGSTREKK

- Antall daglige reiser og transportmiddel-fordelingen i byområdene i Vestfold har endret seg lite siden 2005 – stadig velger rundt 60 % bilen.
- Antall passasjerer på lokalbussene og Vestfoldbanen økte frem til koronapandemien, og er etter et midlertidig fall tilbake på 2019-nivå.
- Etterslepet for vedlikehold av fylkesveiene i Vestfold ble estimert til nærmere 2 milliarder kroner i 2022.
- Antallet hardt skadde og drepte på veiene i Vestfold har siden 2012 ligget stabilt på i snitt 33 personer i året, mens landet som helhet har hatt en nedgang på 23 %.

3. Mobilitet og infrastruktur

Samferdsel griper inn i mange samfunnsområder og spiller en viktig rolle i en bærekraftig samfunnsutvikling. Bærekraftig arealplanlegging med sentral lokalisering av boliger, arbeidsplasser og funksjoner gir grunnlag for at flere innbyggere kan gå, sykle eller reise kollektivt. Personbilen er likevel den dominerende transportformen, og det er utfordrende å endre folks reisevaner til fordel for mer miljøvennlige transportformer.

Relevante planer og strategier:

[Regional transportplan for Vestfold 2019-2040](#)

[Regional strategi for kollektivtransport utenfor bykjerner](#)

[Sykkelstrategi for Vestfold og Telemark](#)

3.1. Reisevaner er vonde å vende

Nullvekstmålet innebærer at veksten i persontransport skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange. Nullvekst i persontransport med bil er et mål for å redusere klimagassutslipp, kø, luftforurensning og støy. Effektiv arealbruk vil kunne redusere transportbehovet og gi bedre utnyttelse av dagens kapasitet i transportsystemet.

I Vestfold foretas det i gjennomsnitt tre daglige reiser i forbindelse med skole, jobb, handel, besøk eller fritidsaktiviteter. Ni av ti bor i byer og tettsteder. I et kompakt fylke med relativt korte avstander og sentral lokalisering av funksjoner ligger alt til rette for å jobbe mot nullvekstmålet. Likevel er det utfordrende å endre folks reisevaner. Antall daglige reiser og transportmiddelfordelingen har endret seg lite de siste årene. Personbilen forblir den dominerende transportformen, også i byområdene der det er et godt utbygd kollektivtilbud. Det er mange grupper som ikke har egen bil, og et godt offentlig transporttilbud øker sosial bærekraft.

Nullvekstmålet krever investeringer i og oppgraderinger av infrastruktur for å sikre gående og syklende en sikker og effektiv reise. Målsetningen om

nullvekst i byene innebærer flere myke trafikanter i trafikkbildet, og kan derfor komme i konflikt med nullvisjonen: at ingen skal bli drept eller hardt skadd i trafikken. Ved riktig planlegging kan løsningene for gående, syklende og kollektivtransporten bli utformet slik at begge målene nås.

Over 70 % av daglige reiser i Vestfoldbyene gjennomføres med bil, kun 6 % gjennomføres med kollektivtransport. Antall passasjerer på lokalbussene i fylket økte fram til 2019. Reiserestriksjoner og andre tiltak som ble satt i verk som en følge av pandemien endret både reisevaner og reisebehov. Dette førte til færre passasjerer i 2020, 2021 og store deler av 2022. I 2023 er passasjertallet tilbake på nivået før pandemien.

Vestfoldbanen binder sammen fire av fylkets fem byområder. InterCity Oslo-Skien på Vestfoldbanen er landets mest trafikkerte regiontogstrekning. Det har vært en vekst i antall passasjerer i flere år. Også her ble passasjergrunnlaget kraftig redusert under koronapandemien og antallet passasjerkilometer ble halvert. I 2022 var passasjergrunnlaget nesten tilbake på nivået før pandemien.

3.2. Uavklarte jernbaneplaner hemmer byutvikling

InterCity-utbyggingen som ble lansert i 2012 skulle bidra til et styrket togtilbud i Vestfold og Telemark og til en kompakt byutvikling med de nye jernbanestasjonene som sentrale knutepunkt. I årene etterpå har kommunene i Vestfold vedtatt kommunedelplaner for utbyggingen med båndlegging av store arealer i sine bysentre. Samtidig har statens ambisjoner for utbyggingen blitt kraftig redusert. I forarbeidene til neste Nasjonale transportplan 2025-2036 anbefaler transportetatene å kutte all videre planlegging og utbygging av Vestfoldbanen sør for Tønsberg. Dette skaper store utfordringer for byene som har båndlagt sentrumsarealer, og den uavklarte framdriften bidrar til å hemme by- og sentrumsutvikling. Videre anbefaler transportetatene å gå bort fra målet om to tog i timen til Skien, noe som fører til at toget blir et mindre konkurransedyktig transportmiddel for innbyggere og næringsliv i søndre Vestfold og Grenland. Dette vil også føre til at togets potensial for å redusere utslipp fra transportsektoren reduseres betydelig.

Veksten i persontransport skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange.

Les mer på våre nettsider:

[Persontransport og reisevaner](#)

Lenker til mer kunnskap:

[Nasjonal transportplan 2014-2023](#)

3.3. Etterslep på fylkesveiene

Fylkesveiene er viktig for bosetting og næringsliv i hele Vestfold. Det er imidlertid behov for omfattende investeringer og vedlikehold på fylkesveiene. I 2019 hadde en firedel av Vestfolds 1190 kilometer fylkesvei dårlig eller svært dårlig dekketilstand. Etterslepet på vedlikehold av Vestfolds fylkesveier var i 2022 estimert til nærmere 2 milliarder kroner. Redusert standard kan redusere framkommelighet på fylkesveinettet.

Vedlikeholdsbehovet er ventet å øke i årene framover, som følge av mer nedbør, ras og flom.

Selv om faktorer som høy fart, ruspåvirkning og manglende bruk av bilbelte er blant de viktigste årsakene til skadde og drepte i trafikken, har også drift og vedlikehold av fylkesveiene betydning for trafiksikkerheten. God veistandard er viktig for å nå nullvisjonen om ingen drepte eller hardt skadde i trafikken.

Les mer på våre nettsider:

[Fysisk infrastruktur](#)

[Skader og ulykker](#)

Les mer på våre nettsider:

[Kvalitet og effektivitet i drift og vedlikehold av riks- og fylkesveier \(Riksrevisjonen, 2022\)](#)

Sosial bærekraft

Sosial bærekraft handler om å sikre at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Sosialt bærekraftige samfunn er preget av inkludering, medvirkning og stedsidentitet. Dette er forhold som bidrar til stabilitet og robuste samfunn.

UTVIKLINGSTREKK

- Befolkningen i Vestfold har økt med 8 % de siste ti årene.
- Andelen personer som er 70 år eller eldre vil øke fra 15 % i 2023 til 24 % i 2050. Dette vil blant annet føre til et større behov for helse- og omsorgstjenester.
- Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre har økt fra 12 % til 17 % av befolkningen de siste ti årene. Innvandring har vært en viktig driver av befolkningsveksten i fylket.

4. Befolkningsutvikling

Vestfolds befolkning har økt de siste årene, selv om fødselstallene aldri har vært lavere. Befolkningsveksten er ventet å fortsette, hovedsakelig på grunn av innflytting fra andre fylker i landet. Eldreveksten krever at kommunene tenker nytt i årene som kommer.

4.1. Et fylke i vekst

Det bor over 250 000 personer i Vestfold, fordelt på seks kommuner, og det blir stadig flere. De siste ti årene har befolkningen økt med totalt 8 %. Innvandring og innenlands flytting er årsakene til befolkningsveksten. Fødselsoverskuddet har derimot vært lavt i mange år, og i 2022 var det for første gang et fødselsunderskudd. Det er forventet at alle kommunene i Vestfold fortsetter å ha befolkningsvekst i årene fremover. Økningen vil i størst grad skyldes nettoinnflytting fra andre fylker i landet.

Les mer på våre nettsider:

[Befolkningsutvikling](#)

[Befolkningsframskrivinger](#)

[Kart: Befolkningstetthet](#)

4.2. En aldrende befolkning

Alderssammensetningen i befolkningen har endret seg de siste årene, med en stadig lavere andel unge og en høyere andel eldre. At det blir flere eldre, er en av de sikreste trendene i befolkningsutviklingen framover. Det skyldes at vi lever stadig lenger, og at det er store fødselskull som blir en del av den eldre befolkningen i årene som kommer. Denne utviklingen skjer i hele landet. I Vestfold er det forventet at andelen personer som er 70 år og eldre

vil stige fra 15 % av befolkningen i 2023 til 24 % i 2050.

En konsekvens av aldrende befolkning er at det blir flere pensjonister og færre i yrkesaktiv alder bak hver pensjonist, slik at forsørgerbyrden øker. Samtidig vil flere eldre i befolkningen føre til et større behov for kommunale helse- og omsorgstjenester, samt fylkeskommunale tannhelsetjenester. Det vil bli behov for å skape aldersvennlige lokalsamfunn der universell utforming legger til rette for å delta aktivt i samfunnet, til tross for alder og redusert funksjonsnivå. De eldre aldersgruppene har imidlertid flere funksjonsfriske leveår i dag enn tidligere. Flere friske eldre vil være en ressurs for lokalsamfunnet og frivillige organisasjoner.

Les mer på våre nettsider:

[Befolkningsframskrivinger](#)

Lenker til mer kunnskap:

[Framtidens eldre i by og bygd \(SSB, 2017\)](#)

4.3. Innvandring bidrar til befolkningsvekst

Den nest største årsaken til befolkningsøkning i Vestfold i årene fremover vil sannsynligvis være innvandring. I 2023 var 14 % av befolkningen innvandrere og 3 % norskfødte med innvandrer-

foreldre. Innvandringsgrunnen er relativt likt fordelt mellom arbeidsinnvandring, familieinnvandring og flyktninger. Krigen i Ukraina gjorde at kommunene i Vestfold bosatte flere flyktninger i 2022 enn tidligere, rundt 900 personer. I løpet av 2023 forventes det minst like mange flyktninger.

Les mer på våre nettsider:

[Befolkningsutvikling](#)

[Innvandrere og integrering](#)

UTVIKLINGSTREKK

- Elevene i Vestfold har blitt mindre motiverte de siste årene, men de aller fleste trives på skolen.
- Andelen elever som oppnår studie- eller yrkeskompetanse i videregående opplæring har økt fra 69 % til 81 % de siste ti årene.
- Antall lærlinger i Vestfold og Telemark har økt med over 40 % de siste ti årene.
- I 2022 fikk 77 % av søkerne i Vestfold og Telemark plass i lærebedrift. Det er lavest i landet.

5. Opplæring

Et godt opplæringstilbud gir den enkelte og samfunnet nødvendige forutsetninger for fremtidig velferd, verdiskaping og bærekraftig utvikling. I Vestfold trives de fleste elevene på skolen, og stadig flere fullfører videregående opplæring. Selv om det har vært en stor økning i antall læreplasser i Vestfold, er det fortsatt mange søkere som ikke får læreplass.

Relevante planer og strategier:

[Kompetanseplan for videregående opplæring i Vestfold og Telemark 2021-2025](#)

[Helsefremmende opplæring - Strategiplan for videregående opplæring i Vestfold og Telemark 2021-2025](#)

Skolen skal også legge til rette for læring for alle elever og stimulere den enkeltes motivasjon, lærelyst og tro på egen mestring. De siste årene har elevenes motivasjon vært dalende, hovedsakelig på 7. og 10. trinn. Denne trenden begynte før, og har fortsatt etter, koronapandemien.

5.1. De aller fleste trives på skolen

Alle elever og lærlinger har lovfestet rett til et trygt og godt lærings- og arbeidsmiljø. De aller fleste elever og lærlinger trives på skolen og læreplassen. Andelen elever som opplever mobbing på skolen avtar med stigende årstrinn. Under halvparten så mange elever oppgir at de har blitt mobbet på vg1, som på 7. trinn.

I opplæringsløpet må barn og unge i Vestfold gjennom mange overganger. De vil erfare skifter fra barnehage, grunnskole, videregående skole, høyskole/universitet til arbeidsliv. For å skape en bærekraftig region er det viktig å tilby opplæring og utdanning av god kvalitet som etterspørres av næringslivet i regionen. Det er mange aktører som på ulike måter er involvert i utdanningsløpene. Kommuner, fylkeskommunen, lærebedriftene, høyere utdanning og arbeidslivet har ulike roller i å

sikre kvalitet i opplæringen, gode overganger for barn og unge, og et godt grunnlag for livslang læring.

Les mer på våre nettsider:[Læringsmiljø](#)[Kart over videregående skoler i Vestfold](#)

5.2. Flere fullfører videregående opplæring

I Vestfold er det 15 videregående skoler, hvorav 5 er private. Til sammen har skolene i underkant av 9000 elever. For ti år siden var det 500 flere elever i de videregående skolene. Det er forventet at antall 16-19-åringer i fylket vil være stabilt i noen år fremover før antallet begynner å synke igjen.

Videregående opplæring skal kvalifisere ungdom til arbeidslivet eller videre utdanning. Å fullføre videregående øker mulighetene for deltakelse i samfunns- og arbeidsliv, og er viktig for å hindre utenforskap.

Kunnskapene elevene har med seg etter endt grunnskole har stor betydning for gjennomføringen av videregående opplæring. Elever med gode karakterer fra grunnskolen fullfører videregående opplæring i større grad enn elever med dårligere resultater.

I Vestfold har andelen ungdom som fullfører og består økt betraktelig de siste ti årene. 4 av 5 elever oppnår i dag vitnemål eller fag-/svennebrev innen 5/6 år etter at de begynte i videregående opplæring. I tillegg har omtrent 10 % av elevene enten fullført med planlagt grunnkompetanse, gjennomført hele opplæringsløpet uten å bestå alle fagene eller er fortsatt i opplæring.

Gjennomføringen av videregående opplæring har også økt i resten av landet, og Vestfold ligger omtrent likt som landsgjennomsnittet. Blant de som begynner på yrkesfaglige utdanningsprogrammer er imidlertid andelen som fullfører og består blant de laveste landet.

Les mer på våre nettsider:[Gjennomføring i videregående opplæring](#)[Innvandrere og integrering – utdanning](#)**Lenker til mer kunnskap:**[Tilstandsrapport for videregående opplæring \(VTFK, 2023\)](#)[Kompetanseplan for videregående opplæring i Vestfold og Telemark 2021-2025](#)

I Vestfold har andelen ungdom som fullfører og består økt betraktelig de siste ti årene.

Det kan være mange årsaker til at ungdom ikke får læreplass og at det er forskjell mellom fylkene. Noen forskjeller kan forklares av ulike næringsstrukturer, konjunktursvingninger, tradisjon for å ta inn lærlinger og antallet læreplasser i forhold til antallet skoleplasser. Individuelle egenskaper ved ungdommene har også betydning for sjansene for å få læreplass. Det er bedriftene som bestemmer hvem de ønsker å ta inn som lærling. Ungdommer med svake karakterer og høyt fravær får i mindre grad lærekontrakt enn de med høyere karakterer og lavere fravær. Søkere med innvandrerbakgrunn får også i mindre grad lærekontrakt enn øvrige søkere.

Les mer på våre nettsider:

[Fagopplæring](#)

5.3. Mange søkere får ikke læreplass

I de aller fleste yrkesfagene avsluttes opplæringen med to år som lærling i bedrift. En læreplass er derfor viktig for å fullføre videregående yrkesfaglig opplæring. De siste ti årene har det vært en stor økning i antall lærlinger i Vestfold, men det er likevel mange søkere som ikke får læreplass. Vestfold og Telemark har den laveste andelen

søkere som får lærekontrakt eller opplæringskontrakt i landet. Ungdom som ikke får læreplass, fullfører videregående opplæring i mye mindre grad enn dem som får læreplass. Dette vises også ved at Vestfold og Telemark har en høyere andel ungdom som er ute av videregående opplæring året etter de gikk på vg2 i et yrkesfaglig utdanningsprogram enn i landet totalt sett.

UTVIKLINGSTREKK

- Det er sosiale forskjeller i psykiske plager og egenvurdert helse. I Vestfold svarer 8 av 10 med høyere utdanning at de har god eller svært god helse, mot 6 av 10 blant de som kun har grunnskole.
- I samtlige vestfoldkommuner har andelen barn under 18 år som lever i familier med lavinntekt, økt de siste ti årene.
- Andelen unge med psykiske plager har økt i Vestfold de siste årene, og i 2021 opplevde hver femte elev i ungdomsskole eller videregående skole et høyt nivå av psykiske plager.
- Arbeidsmarkedsdeltakelsen er blant de laveste i landet, men andelen har vært stabil de siste fem årene.
- 11 % av de mellom 15 og 29 år er utenfor arbeid og utdanning. Det er det laveste andelen siden 2008, men likevel høyest i landet.

6. Folkehelse, livskvalitet og utenforskap

Folkehelse handler om befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen. I Vestfold er de fleste fornøyd med livet, men det er sosial ulikhet i helse. Personer med høy utdanning eller inntekt har gjennomgående bedre helse, mindre skader, opplever mer sosial støtte, mestring og livskvalitet enn de med lavere utdanning eller inntekt. Klarer vi å inkludere de som står utenfor, vil det være et gode for både samfunnet og for individene det gjelder.

Relevante planer og strategier:

[Regional plan for folkehelse i Vestfold 2019-2030](#)

[Slik lever vi i Vestfold og Telemark, 2020](#)

6.1. Sosiale forskjeller i helse

God helse og livskvalitet skapes der vi bor, lever og arbeider. De aller fleste unge, voksne og eldre i Vestfold er ifølge Ungdata og Folkehelseundersøkelsen fornøyd med livet og med helsen sin. Det å være fornøyd med livet ser ut til å øke med alderen. Dette er en styrke når forsørgerbyrden i samfunnet vil påvirkes av en aldrende befolkning. Helse og livskvalitet varierer imidlertid med utdanning, arbeid og inntekt, noe som gir ulike livssjanser og muligheter i befolkningen.

Personer i Vestfold med høy sosioøkonomisk status (høy utdanning eller inntekt) har gjennomgående bedre helse, mindre skader, bedre helseatferd og opplever mer sosial støtte, mestring og livskvalitet sammenliknet med personer med lavere sosioøkonomisk status (lavere utdanning eller inntekt).

Sosial ulikhet i helse er resultatet av et komplekst samspill mellom ulike faktorer. En rekke av disse risikofaktorene ligger i oppvekst- og levekårsforholdene, og dreier seg både om bakenforliggende og nære påvirkningsfaktorer for helse. Vestfold har typiske levekårsutfordringer for deler av befolkningen, slik som lavt utdanningsnivå, lav sysselsetting, mange uføre og fattigdomsproblematikk. 1 av 10 unge mellom 15 og 29 år er

verken i utdanning eller arbeid, og er særlig utsatt for å havne varig utenfor arbeidslivet. Det er høyest i landet. Barn og unges oppvekstvilkår er en viktig påvirkningsfaktor for helsetilstanden senere i livet. For eksempel deltar barn og unge fra hjem med høy sosioøkonomisk status i større grad i organiserte fritidsaktiviteter enn de fra hjem med en lavere sosioøkonomisk status. Det gir ulike forutsetninger for en god fysisk og psykisk helse. I samtlige kommuner i Vestfold har andelen barn under 18 år som lever i familier med lavinntekt økt de siste ti årene. Det gjennomføres nå en langtidsstudie blant unge i Vestfold og i Telemark for å undersøke sammenhengen mellom fritid, livskvalitet og sosial ulikhet nærmere.

Det er også sosiale forskjeller i tannhelse blant voksne, og tannhelsen er dårligst blant de med lav utdanning og innvandrere. Særlig har flyktninger generelt en dårlig tannstatus. Språkbarrierer og et stort tannbehandlingsbehov gjør det spesielt ressurskrevende å behandle denne gruppen. Blant de som besøker tannlegen sjelden, er personlig økonomi den viktigste årsaken. Alder har også betydning for tannhelse. Eldre mennesker har oftere komplekse tannhelseproblemer enn yngre. Når vi får flere eldre i årene som kommer, vil behandlingsbehovet i tannhelsetjenesten øke.

Les mer på våre nettsider:

[Oppvekst og levekår](#)

[Tannhelse](#)

Lenker til mer kunnskap:

[Folkehelseundersøkelsen i Vestfold og Telemark 2021](#)

[Ungdataundersøkelsen Ung i Vestfold og Telemark 2021](#)

Det er tydelige sammenhenger mellom psykisk helse og frafall fra utdanning og arbeidsliv.

6.2. Psykiske plager blant barn og unge øker

Det er tydelige sammenhenger mellom psykisk helse og frafall fra utdanning og arbeidsliv. For eksempel er psykiske lidelser en årsak til at en stor del av unge mottar uføretrygd. Mens psykiske plager er noe de aller fleste opplever fra tid til annen, er psykiske lidelser sykdommer med symptomer som reduserer livskvaliteten på en slik måte at det fører til funksjonstap i familieliv, jobb og på skole. Omfanget av psykiske plager blant barn og unge i Vestfold ser ut til å ha økt over tid. Koronapandemien, og nedstengningen av samfunnet som fulgte, var en psykisk og sosial belastning for spesielt de unge i samfunnet. Det var også sosiale forskjeller i hvordan pandemien rammet, både når det gjaldt smitte og negative konsekvenser av smitteverntiltakene. Det er vanskelig å si noe om de langsiktige konsekvensene av pandemien ennå.

Vestfold har et stort antall registrerte henvendelser til primærhelsetjenesten knyttet til psykiske plager. Vestfold og Telemark samlet ligger øverst på selvmordsstatistikken i landet, og sammenliknet med landet oppgir en høy andel ungdommer i fylket at de enten har forsøkt å ta sitt eget liv eller forsøkt å skade seg selv. Psykiske helseplager er også tett knyttet til utfordringer med rus.

Les mer på våre nettsider:[Helsetilstand](#)**Lenker til mer kunnskap:**[Ungdataundersøkelsen Ung i Vestfold og Telemark, 2021](#)[Konsekvenser av covid-19-pandemien for barn og unges liv og psykiske helse](#)**6.3. Vi har mye å vinne på å inkludere flere**

Utenforskap handler om å befinne seg utenfor ulike arenaer eller fellesskap i samfunnet vårt. Årsakene til utenforskap er sammensatt, og handler om fysiske, psykiske og sosiale forhold som ofte kan forsterkes gjennom livsløpet. Å delta i sivilsamfunnet, som i frivillig arbeid, organisasjonsliv og andre større eller mindre fellesskap, fremmer helse og trivsel. Deltakelse styrker også opplevelsen av tilhørighet og sosial støtte. Arbeid og utdanning er viktige arenaer for deltagelse i samfunnet og deltagelse i arbeidslivet er også viktig for økonomisk verdiskaping og bærekraft. Universell utforming av det bygde miljøet og tjenester bidrar til økt mestring og inkludering.

Vestfold er blant fylkene med høyest andel av befolkningen utenfor arbeid og utdanning. Blant voksne er uførhet den viktigste årsaken til å ikke

være i arbeid eller utdanning. Andelen som står utenfor på grunn av helseutfordringer øker med alderen, frem til pensjonsalder.

Fylket har også landets høyeste andel unge utenfor utdanning og arbeidsliv: 1 av 10 unge mellom 15 og 29 år er verken i utdanning eller arbeid. Pilene peker imidlertid rett vei og andelen er på sitt laveste siden 2008. Over halvparten av de unge som står utenfor utdanning eller arbeid er personer som verken er registrert arbeidsledige eller mottar uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Samtidig er det stor gjennomstrømming i gruppen utenfor arbeid og utdanning fra ett år til et annet, noe som betyr at for mange er denne typen utenforskap midlertidig.

Lav arbeidsmarkedsdeltakelse medfører en betydelig samfunnsmessig kostnad. I årene framover vil andelen eldre øke og forsørgerbyrden på den yrkesaktive delen av befolkningen vokse. Da blir det desto viktigere å mobilisere den betydelige arbeidskraftreserven de utenfor arbeid og utdanning representerer. Klarer vi å inkludere flere, vil det være et gode for både samfunnet og for personene det gjelder.

Les mer på våre nettsider:[Utenforskap](#)

Vestfold har landets høyeste andel unge utenfor utdanning og arbeidsliv.

UTVIKLINGSTREKK

- I 2022 hadde Vestfold fått tilbake 90 % av de besøkende på bibliotekene sammenliknet med 2019.
- Fra 2012 til 2022 økte antallet betalende besøkende på museene i Vestfold og Telemark med 79 %, til 235 000.
- Mer enn 90 % av innbyggerne i Vestfold mener at de har god eller svært god tilgang til natur- og friluftslivsområder.
- 4 av 5 ungdommer i Vestfold og Telemark trener minst én gang i uka, og dette har endret seg lite siden 2005.

7. Kultur, idrett og friluftsliv

Kulturens rolle i samfunnet er vanskelig å tallfeste, men den har stor betydning for innbyggerne. Kulturliv og idrett er kilder til livskvalitet og folkehelse, utvider vår forståelse av oss selv og skaper identitet.

Relevante planer og strategier:

[Vestfold og Telemark – der mennesker møtes.](#)
[Kulturstrategi 2021-2024](#)

7.1. Kulturfeltet bidrar til verdiskaping, attraktivitet og inkludering

Vestfold er hjem for profesjonelle kunst- og kulturinstitusjoner, festivaler, nasjonale visningsarenaer og arrangementer som gjør livet rikere for innbyggerne og som trekker både nasjonalt og internasjonalt publikum. Kulturlivet bidrar til økt attraktivitet og verdiskaping i fylket. Vestfold er med sine bykommuner og korte avstander kjennetegnet av et sentralisert kulturtilbud, og høye besøkstall på konserter og kino. Det utøvende feltet består imidlertid i stor grad av mindre aktører uten nasjonal finansiering. Regional finansiering er derfor viktig for å sikre helårsaktører og festivaler forutsigbarhet i arbeidet

samt bidra til kunstnerisk mangfold. Det kan også bidra til å utløse annen finansiering.

Kulturtilbudet rettet mot barn inkluderer kultur-skoler, biblioteker, museer og teater. Gjennom *Den kulturelle skolesekken* får alle skoleelever oppleve profesjonell kunst i skolene uavhengig av bosted. Kulturmønstringen *Ung kultur* møtes samler årlig fylkets ungdom for å vise frem egne kulturuttrykk.

Museene er viktige institusjoner for formidling og forvaltning av sine samlinger. De produserer i tillegg forskning og er arenaer for dialog og inkludering. Vestfold har et konsolidert museum, Vestfoldmuseene IKS, som består av en arkivinstitusjon, et kunstmuseum, et vikingsenter, Thor Heyerdahl-instituttet, syv kulturhistoriske museer og en samlingsforvaltning for gjenstander og fotografier. I tillegg har fylket to statlige museer; Marinemuseet og Preus museum.

Bibliotekene er betydningsfulle både som kilde til kunnskap, litteratur og underholdning. Bruken av bibliotekene er i endring. Utlånstallene for bøker er stabile, men utlånet av barnebøker og digitale medier for barn er stigende. De besøkende bruker også lenger tid på biblioteket enn før, noe som viser bibliotekets viktige rolle som møteplass. Gratis-prinsippet gjør at bibliotekene kan bidra til å utjevne sosiale forskjeller i samfunnet. De er også en viktig integreringsarena som kan motvirke utenforskap.

Les mer på våre nettsider:

[Kultur](#)

7.2. Kulturminner og kulturmiljøer under press

Vikingtid, middelalder, herregårdshistorie, sjøfart, hvalfangst og kystkultur er viktige identitetsmarkører for vestfoldinger. Kulturmiljøene er en kilde til engasjement, kunnskap og opplevelse, og er grunnlag for verdiskaping som både kulturinstitusjoner, næringslivs- og reiselivsaktører nyttiggjør seg av. Kulturmiljøer er dessuten viktige for livskvaliteten til innbyggerne og folkehelsen, og populære omgivelser for turer. Når eldre bygninger bevares og gjenbrukes, reduseres klimagassutslipp.

To av verdens best bevarte vikingskip, Gokstadskipet og Osebergskipet, er funnet i Vestfold. Fylket har en rekke gravrøyser og skipshauger, og spor etter bosetting, maktutøvelse og handel fra vikingtiden. Nasjonalt er det igangsatt et arbeid for å vurdere om denne vikingtidsarven skal nomineres til UNESCOs verdensarvliste. Vestfold har dessuten landets tetteste konsentrasjon av herregårder og herregårdslandskap. Det finnes 67 definerte kulturmiljøer i Vestfold som er av nasjonal eller vesentlig regional interesse.

Klimaendringene gjør at vi står i fare for å miste kulturminner og kulturmiljøer. For eksempel vil stigning i havnivå og økt nivå for stormflo påvirke kulturmiljøer i utsatte områder langs kysten. Kraftig nedbør og økte problemer med overvann, flom, skred og stormflo vil få betydning for kulturminner

og kulturmiljøer i Vestfold. Høyere temperaturer og luftfuktighet gir større risiko for skader fra sopp, råte og insekter, og perioder med tørke øker risikoen for skogbranner som også kan true kulturminner.

Les mer på våre nettsider:

[Kulturarv](#)

7.3. God tilgang til idretts- og friluftslivsområder

Fylkets mange friluftslivsområder gir rike muligheter for rekreasjon, jakt, fiske og sanking. Fylkets eneste nasjonalpark, Færder nasjonalpark, er det største og mest brukte, men like viktig er de små områdene nært der folk bor og oppholder seg. 90 % av innbyggerne i Vestfold sier at de har god eller svært god tilgang til natur- og friluftsområder. Innbyggerne trives godt i sine nærmiljø og opplever at de har god tilgang til aktivitetstilbud. Friluftsliv er en lavterskelaktivitet, uten behov for spesiell kunnskap eller utstyr. Naturopplevelse, stillhet og fred er blant de viktigste årsakene til at folk driver med friluftsliv. Fysisk aktivitet følger ofte med.

Det mangfoldige friluftslivet avhenger av at arealene våre forvaltes på en bærekraftig måte. Presset på utmarksarealene er stort, og det biologiske mangfoldet trues av arealendringer, klimaendringer og forurensing. I tillegg er Oslofjorden som friluftsområde under press, og utbygging i strandsonen setter allemannsretten på prøve.

Fysisk aktivitet og idrett fremmer helse og forebygger sykdom. 80% av ungdommer i Vestfold trener minst en gang i uka. Samtidig er over halvparten av ungdommene i Vestfold mindre i fysisk aktivitet enn Helsedirektoratet anbefaler. Det er også økende forskjeller i befolkningens

aktivitetsnivå ellers, og innbyggere med høy sosioøkonomisk bakgrunn er mer fysisk aktive enn innbyggere med lav sosioøkonomisk bakgrunn. Økende inntektsforskjeller og økonomiske barrierer for å delta i organiserte aktiviteter kan forsterke disse forskjellene, selv om idretten også kan være en viktig inkluderingsarena.

Et mangfold av idretts – og friluftslivsanlegg er viktige for både organisert og egenorganisert aktivitet. Mange anlegg er rimelige å etablere og drifte, men det blir stadig høyere forventninger om spesialiserte anlegg med høyere krav til bærekraft og energieffektiv drift. Dette betyr økte kostnader, og videre utfordringer for kommuner, lag og foreninger.

Les mer på våre nettsider:

[Idrett, friluftsliv og frivillighet](#)

[Folkehelse og levekår](#)

UTVIKLINGSTREKK

- Fire av ti lokalpolitikere oppgir at de har blitt utsatt for hatefulle ytringer eller konkrete trusler.
- På landsbasis rapporterer 43 % av lokalpolitikere som har opplevd hatefulle ytringer eller trusler at hendelsene har ført til endret atferd eller innføring av tiltak. Dette er en økning på seks prosentpoeng sammenlignet med 2019.
- Valgdeltakelsen sank i fylkes- og kommunevalget i 2023, og deltakelsen var lavere i Vestfold (60,7 %) enn i landet som helhet (62,4 %).
- Hvordan folk ønsker å engasjere seg i frivillighet er i endring. Folk deltar mer kortvarig, og det er vanskelig for mange organisasjoner å rekruttere til verv og driftsansvar.

8. Demokrati og medvirkning

En åpen og kritisk offentlig debatt er en del av demokratiets grunnmur og gir mulighet til å påvirke politiske beslutningsprosesser. Vi står overfor viktige valg, men et tøffere debattklima fører til at færre deltar i samfunnsdebatten. Frivillig organisasjoner bidrar med store verdier til samfunnet, er samfunnsbyggende og spiller en viktig rolle i den nordiske demokratiske modellen. De er pådrivere og viktige kanaler for interessegrupper og engasjerte innbyggere.

8.1. Demokratiet utfordres fra flere hold

I de kommende årene vil lokaldemokratiet utfordres fra flere hold. Det er særlig tre store utfordringer som kommer til å kreve viktige valg – både av politikerne og folk flest. For det første vil befolkningsutviklingen kreve at vi må løse stadig større oppgaver med færre hender, spesielt innen helse og omsorg. For det andre er utenforskapet høyt, ved at for mange i arbeidsfør alder står utenfor arbeid og utdanning. For det tredje vil klima- og naturkrisen kreve at vi sparer arealer og natur, bor tettere, reiser mindre og forbruker mindre. Ifølge en undersøkelse blant landets kommunestyre-representanter er det trang kommunal økonomi og statlig detaljstyring som i størst grad begrenser det

lokalpolitiske handlingsrommet. Når kommune-økonomien er stram og man kanskje allerede sliter med å ivareta alle lovpålagte oppgaver, kreves det harde prioriteringer og ofte upopulære beslutninger fra de folkevalgte. Dette kan bidra til at mange vegrer seg for å ta på seg politiske verv, noe som svekker lokaldemokratiet.

Et mål på hvor godt demokratiet fungerer er folks tillit til politiske institusjoner. Resultater fra Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse viser at innbyggerne i Vestfold og Telemark i 2022 hadde en lavere tillit til kommunestyret enn i resten av landet. Nasjonalt hadde 51 % høy tillit, mot 47 % i vårt eget fylke. Ved kommunestyrevalget i 2023 var

valgdeltakelsen lavere i Vestfold (60,7 %) enn i landet som helhet (62,4 %), og valgdeltakelsen var spesielt lav blant unge menn.

Det offentlige ordsiftet har blitt hardere de siste årene. Internett og sosiale medier gir mulighet for spredning av hets, usann informasjon og falske nyheter. I 2023 svarer fire av ti politikere i kommune eller fylkeskommune at de har opplevd hatefulle ytringer, trusler eller begge deler. Dette er på nivå med 2019. På landsbasis rapporterer 43 % av de som har opplevd dette at hendelsene har ført til endret atferd eller innføring av tiltak – en økning på seks prosentpoeng sammenlignet med 2019. Mange har for eksempel begrenset seg eller unnlatt å engasjere seg i et bestemt politisk tema. Godt over halvparten av de som har opplevd hatefulle ytringer eller trusler har vurdert å slutte. 22 % har faktisk sluttet i politikken på grunn av dette. Hver tredje politiker som blir utsatt for hatefulle ytringer rapporterer at ytringene har kommet fra andre politikere.

En ny hverdag med høye renter, dyr strøm og mat, og generelt redusert kjøpekraft forsterker ulikhetene i samfunnet og øker frustrasjonen hos mange. En tøffere debattkultur kan føre til selvsensur og at folk velger å ikke engasjere seg.

Lenker til mer kunnskap:

[Lokaldemokrati og lokalpolitikeres arbeidsvilkår \(KMD/Telemarksforskning, 2022\)](#)

[Hatytringer, trusler og desinformasjon mot folkevalgte \(KS, 2023\)](#)

[Status kommune 2022, Der folk bor \(KS\)](#)

8.2. Frivilligheten bidrar på alle samfunnsområder

Frivilligheten er en viktig drivkraft i Vestfold. Frivilligheten fremmer demokrati, god folkehelse, inkludering og lokal samfunnsutvikling. Frivilligheten opererer på nesten alle samfunnsområder og tilbyr alt fra fritidsaktiviteter, opplæring, opplevelser, beredskap og helse- og omsorgstjenester.

I fylket finner vi 11 frivillighetssentraler som fungerer som lokale møteplasser hvor enkeltmennesker og organisasjoner møtes for å mobilisere til frivillig innsats, tilby gode aktivitetstilbud og et godt samarbeid mellom kommune og lokalsamfunn.

Barn og unge deltar i stor grad i fritidsaktiviteter, med et markant frafall utover i ungdomstiden. Deltakelsen i frivillig arbeid tar seg opp igjen mot

slutten av 40-åra, mens de har barn i fritidsaktiviteter, før deltakelsen igjen faller. Til slutt øker deltakelsen igjen for de over 70 år.

Frivilligheten er i endring, og hvordan folk ønsker å engasjere seg er i dag annerledes enn før. Organisasjoner opplever at det er vanskeligere å rekruttere til verv og driftsansvar. Frivilligheten har blitt mer aktivitetsorientert, med større fokus på egen utfoldelse og tidsavgrensede oppgaver, framfor mer langvarig organisasjonsarbeid.

Enkelte grupper, for eksempel innvandrere og personer med lavere utdanning, er underrepresentert i frivillig sektor. Barrierene mot deltakelse er mange og sammensatte. Det kan

skyldes dårlig økonomi, manglende språkkunnskaper, negativ sosial kontroll, lite nettverk, krevende arbeidssituasjon eller psykiske og fysiske helseproblemer. Mange har også lite kunnskap om dugnadskultur, frivillige organisasjoner og deres arbeid.

Les mer på våre nettsider:

[Frivillighet](#)

Økonomisk bærekraft

Den økonomiske dimensjonen av bærekraftig utvikling handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn.

UTVIKLINGSTREKK

- Industrien har blitt mindre de siste 15 årene, men utgjør en større del av verdiskapingen i Vestfold enn i landet generelt.
- Helse og omsorg er den største næringen i fylket. Nesten én av fire er sysselsatt i denne næringen.
- Strømnettet i Vestfold er fullt, og det er ikke kapasitet til å forsyne nye, store industrikunder med elektrisitet.
- Overnattinger på hotell har mer enn doblet seg fra 310 000 i år 2000 til 760 000 i 2019.
- Bergverksindustrien i Vestfold omsatte for 700 millioner kroner i 2019, hovedsakelig larvikitt.

9. Verdiskaping, innovasjon og teknologi

En betydelig andel av verdiskapingen i Vestfold skjer innenfor næringsmiddelindustrien og høyteknologisk industri. Det grønne skiftet krever imidlertid arealer, kraft og kompetanse – ressurser vi har begrenset tilgang til. Næringer som varehandel, helse- og omsorgstjenester og bygg- og anlegg er også store i fylket. Turisme bidrar til verdiskaping, men legger også press på tjenester og naturområder.

Relevante planer og strategier:

[Regional strategi for forskning, innovasjon og næring 2022–2030](#)

[Regional strategi for reiseliv og opplevelser 2022–2030](#)

9.1. Variert og innovasjonsrettet næringsliv

Vestfold har et variert næringsliv, med betydelige virksomheter innen flere grener av industrien. Innen kjemisk industri, næringsmiddelindustri, metallindustri, helseprodukter og maritim og teknologisk industri har fylket viktige bedrifter med tilhørende kompetansemiljøer. Spesielt den teknologiske industrien framheves i mange

sammenhenger som et viktig kompetansemiljø med et godt samarbeid med de akademiske teknologi- og forskningsmiljøene ved USN Bakkenteigen.

Næringsmiddelindustrien er den største industrigrenen målt i antall ansatte. Dette er imidlertid en industrigren med lavere produktivitet enn mange andre. Data-, elektro-, elektroteknisk- og maskinindustri og metall- og metallvareindustrien har mange ansatte i Vestfold. Samlet sett har industrien i Vestfold en noe høyere verdiskaping per sysselsatt enn i landet som helhet.

I tillegg til industrien, er bygg- og anleggsnæringen og varehandelen, med sine store internettbutikker, overrepresentert mht. antall arbeidstakere i

Vestfold. Tønsberg er beliggenhet for mange statlige virksomheter, som gir dybde i arbeidsmarkedet også for de med høyere utdanning innen samfunnsvitenskapene og humaniora.

Helse- og omsorgsnæringen er likevel den største i fylket og i landet både målt i antall sysselsatte og som andel av verdiskapingen. Vestfold har en høyere andel sysselsatt i denne næringen enn i landet som helhet.

Vestfold er et lite fylke bestående av seks kommuner med middels store byer i norsk sammenheng. De fleste bor i pendleravstand til de andre byene i fylket, noe som gir et stort, nesten sammenhengende arbeidsmarked med muligheter for å rekruttere kompetanse blant en stor befolkning. Et stort arbeidsmarked legger til rette for både politisk og næringsmessig samarbeid. Det er gode adkomstveier via både vei og jernbane. Det er også kort vei til Oslo-regionen, med stor tilgang til både markeder og kompetanse, men også konkurranse.

Les mer på våre nettsider:

[Arbeid og næringsliv](#)

9.2. Grønn omstilling krever arealer, kraft og kompetanse

Industrien står foran en utfordring med krav til reduserte utslipp og større konkurranse om tilgangen til kraft. Industrien i Vestfold er ikke av de mest kraftkrevende, men økte priser og elektrifisering av energi kommer til å påvirke produksjonsprosesser i alle deler av industrien.

Omstillingen til mer klima- og miljøvennlig virksomhet vil stille store krav til kompetanse. Ifølge NHOs kompetansebarometer vil grønn omstilling

kreve høyere kompetanse enn det som er etterspurt av næringslivet generelt. Det vil særlig være stor etterspørsel etter ingeniører, IKT-spesialister og fagarbeidere innen teknologi- og håndverksfag.

Fangst og rensing av utslipp og effektivisering av produksjonsprosesser er viktige tiltak i grønn omstilling. Samtidig er tilgang til fornybar, ren kraft nødvendig for å redusere utslippene fra bruk av fossil energi. I norsk sammenheng er Vestfold et solrikt fylke, og i Skagerrak blåser vinden jevnt. Sol- og vindkraft kan dermed være et av flere tiltak

for å øke energiproduksjonen. Både vindkraft og solkraft krever imidlertid utbygginger som beslaglegger betydelige arealer. Men det er mulig å bruke hustak og parkeringsplasser til solenergi. I tillegg trengs arealer til å foredle kraften til ferdige produkter eller energibærere. Alternative energibærere som hydrogen og ammoniakk kan redusere behovet for fossil energi til transport.

Grønn omstilling er energikrevende. Tilstrekkelig overføringskapasitet i strømmettet er avgjørende for å dekke et økende kraftbehov, men i Vestfold er strømmettet fullt, og det er ikke kapasitet til å forsyne nye, store industrikunder med elektrisitet. Innmeldt kraftforbruk i Vestfold de kommende årene er betydelig større (1000 MW) enn det planlagte utvidelser gir rom for (530 MW). Dette setter store begrensninger for industriutvikling i fylket i årene fremover. Konkurransen om kraft og nettkapasitet mellom eksisterende industri og nye fornybare prosjekter kan også føre til at vi ikke når klimamålene i regionen. Dette krever tøffe prioriteringer av hvilke prosjekter og industrier Vestfold skal satse på i årene som kommer.

Energieffektivisering, som blant annet etterisolering, ventilasjon og energioppfølging i boliger, næringsbygg og offentlige bygg, er et viktig tiltak for å få ned energiforbruket og kraftbehovet.

Lenker til mer kunnskap:

[Statnetts områdeplan Telemark og Vestfold](#)

[NHOs kompetansebarometer 2022](#)

9.3. En reiselivsnæring med vekstpotensial

Vestfoldkysten er et attraktivt reisemål for mange, med noen av landets største hytte- og campingkommuner. Hytte- og campingturismen fører til kraftig befolkningsvekst langs kysten i sommermånedene. Dette bidrar til økt omsetning i varehandelen og serveringsbransjen, men også økt press på tjenester og naturområdene.

Vestfold har hatt en stor vekst i hotellovernattinger de siste 25 årene. Pandemien hadde en mindre effekt på kommersielle overnattinger i regionen enn i landet som helhet. I Vestfold er det relativt kort vei til utenlandske nærmarkeder som Danmark, Tyskland og Nederland som gir gode muligheter for økt turisme. Overnattingene er jevnt fordelt mellom ferie, kurs og konferanser og overnattinger i yrkessammenheng.

Det er potensial for å videreutvikle kulturnæringen og øke turismen knyttet til kulturarv og kulturattraksjoner i Vestfold. Reiselivsnæringen i fylket opplever at det er få besøkende til attraksjoner og på hotellene sammenlignet med antallet som reiser til fylket.

9.4. Bergressurser av lokal og internasjonal betydning

Vestfold har et rikt geologisk mangfold, med en sterk næring knyttet til bergverk i form av både pukk- og natursteinsutvinning. Den lokale bergarten larvikitt eksporteres til hele verden, og bidrar til at Vestfold er det fylket i Norge med høyest omsetning av naturstein.

Prognoser fra Norges geologiske undersøkelse viser at det er forventet en økning i bruk av byggeråstoffer (sand, pukk og grus) i fylkets byer de kommende tiårene. Samtidig viser prognoser fra direktoratet for mineralforvaltning at flere av bykommunene vil være tomme for byggeråstoff innen 50 år.

Vestfold har forekomster av industrimineralene fosfat og niob, som begge er på Nordens og EUs liste over kritiske mineraler. Disse er viktige for industri og næringsutvikling, og avgjørende for det grønne skiftet. Mineralene kan på sikt danne grunnlaget for viktig næringsvirksomhet i fylket.

Les mer på våre nettsider:

[Ressursforvaltning](#)

UTVIKLINGSTREKK

- De siste årene har arbeidsledigheten i Vestfold falt. I 2023 er arbeidsledigheten lav, men høyere enn i landet som helhet.
- Det har blitt vanskeligere å rekruttere arbeidskraft i fylket. I 2023 ønsket virksomhetene i Vestfold og Telemark å ansette nesten 2 % flere arbeidstakere enn de lyktes med. Dette indikerer et stramt arbeidsmarked.
- Antallet arbeidsinnvandrere i Vestfold har økt fra nesten ingen på begynnelsen av 2000-tallet til over 9000 i dag, men veksten har flatet ut de siste årene.

10. Kompetanse

Vestfold har en relativt høyt utdannet befolkning og gode utdanningstilbud. Likevel er arbeidsledigheten høyere enn i landet som helhet, og mange virksomheter sliter med å rekruttere relevant arbeidskraft. Det er usikkert i hvilken grad vi kan regne med arbeidsinnvandring i årene som kommer. De som står utenfor arbeid og utdanning utgjør en ubrukt arbeidskraftreserve.

Relevante planer og strategier:

[Regional kompetansestrategi Vestfold og Telemark 2021-2028](#)

[Kunnskapsgrunnlag for Regional kompetansestrategi](#)

10.1. Kompetansegapet kan tettes

Vestfolds befolkning er relativt høyt utdannet, og i Tønsberg er andelen personer med universitetsutdannelse høyere enn i landet som helhet. Det store nærværet av statlige virksomheter bidrar til et større arbeidsmarked for personer med lang utdanning. Utdanning øker omstillingsevnen og er en viktig ressurs og en styrke i fylket.

Universitetet i Sørøst-Norge (USN) har en campus i Horten og har en uttalt ambisjon om å være arbeidslivsnær. Her finnes en rekke studieretninger med direkte nytteverdi for næringslivet og offentlig sektor i fylket, som mikro- og nanoteknologi, marine fag og pedagogikk og helse- og omsorgsfag. Fagskolen i fylket er stor, tilbyr digital og modulbasert opplæring og deltar på arenaer med næringsliv og fylkeskommunen.

Til tross for en relativt høyt utdannet befolkning og gode utdanningstilbud har Vestfold, i likhet med resten av landet, en utfordring med å rekruttere relevant kompetanse til sine virksomheter. Samtidig er arbeidsledigheten i Vestfold høyere enn i landet som helhet. Når det både er vanskelig å rekruttere

og det er relativt mange arbeidsledige, tyder det på en ubalanse mellom tilbudt og etterspurt kompetanse. Det er størst udekket etterspørsel etter arbeidskraft i helse- og omsorgsnæringen, bygg- og anleggsnæringen og innen eiendomsdrift og faglig tjenesteyting. Utdanningssystemet dekker det aller meste av arbeidslivets behov gjennom ungdomsopplæringen, fagskolen og universitets- og høyskolesektoren. Samtidig er den teknologiske endringstakten i arbeidslivet stadig raskere. Arbeidstakerne må i økende grad tilegne seg nødvendig kompetanse gjennom etter- og videreutdanning. Når yrker har vedvarende vanskeligheter med å rekruttere, kan det skyldes at lønns- og arbeidsforhold ikke frister unge til å studere faget.

Vi sitter på en stor, ubrukt arbeidskraftreserve i eget fylke. Sysselsettingsgraden i Vestfold er i dag den laveste i Norge. Selv om pilene peker rett vei, er andelen unge utenfor arbeid og utdanning fortsatt den høyeste i landet. Å inkludere flest mulig i arbeidslivet ut fra den enkeltes ressurser og muligheter vil ha stor betydning for folkehelsen og for å oppnå et sosialt bærekraftig samfunn. Det vil også kunne redusere det udekkede behovet for arbeidskraft. Dette vil altså være et gode både for samfunnet og for individene det gjelder.

Les mer på våre nettsider:

[Kompetansebehov](#)

[Sysselsetting](#)

Lenker til mer kunnskap:

[Kompetansebehovsutvalget](#)

10.2. Arbeidsinnvandrere og flyktninger

Antallet arbeidsinnvandrere til Vestfold har økt fra nesten ingen på begynnelsen av 2000-tallet til over 9000 i dag, men veksten har flatet ut de siste årene. Arbeidsinnvandring har lenge vært en kilde til kompetanse og arbeidskraft særlig i bygge- og anleggsnæringen, som er viktig i Vestfold. Helse- og omsorg sysselsetter også mange arbeidsinnvandrere og andre med innvandringsbakgrunn.

Arbeidsinnvandrere deltar naturlig nok i stor grad i arbeidslivet. Selv om arbeidsinnvandring til nå har dekket et arbeidskraftbehov, er det usikkert om vi kan regne med særlig arbeidsinnvandring i årene

som kommer. Dette skyldes blant annet lønnsvekst og behov for arbeidskraft i en rekke østeuropeiske land.

Flyktninger og deres familieinnvandrede utgjør en knapp tredjedel av innvandrerne i fylket. Det var flest flyktninger fra Syria, Ukraina og Irak i 2022. Det har vært vanskeligere for flyktninger enn andre innvandrere å tre inn på arbeidsmarkedet i Norge. Først og fremst på grunn av mangel på formell kompetanse, men også på grunn av språkutfordringer, ulik arbeidslivskultur og systemforståelse og diskriminering. Sysselsettingen øker med botid.

Les mer på våre nettsider:

[Innvandringsgrunn \(arbeidsinnvandring\)](#)

Samfunns- sikkerhet og beredskap

Samfunnssikkerheten i Vestfold må vurderes i sammenheng med samfunnsutviklingen, den globale utvikling og av de trusler og sårbarheter som er gyldig nasjonalt. Eksempler på dette er klimaendringer, digitalisering og ny teknologi, økt globalisering og urbanisering og en aldrende befolkning.

Historien har vist at den neste store hendelsen mest sannsynlig vil komme som en overraskelse på samfunnet. Det er likevel viktig å forberede seg på hendelser som utgjør de største risikoene i fylket. Statsforvalteren i Vestfold og Telemark har ansvar for å gjennomføre en risiko- og sårbarhetsanalyse for fylket. Hendelsene som utgjør størst risiko er svikt i legemiddelforsyningen, pandemi, bortfall av elektronisk kommunikasjon og store ulykker.

Svikt i legemiddelforsyning

Leveringssvikt av legemidler er mangedoblet i Norge de siste årene og er et økende nasjonalt og globalt problem. Forsyningskjeden av legemidler er lang, uoversiktlig og markedsstyrt. Påvirkningsmulighetene lokalt og nasjonalt er derfor begrensede. Mangel på for eksempel insulin og antibiotika anses som sannsynlig og vil få alvorlige konsekvenser for samfunnet.

Pandemi

Koronapandemien var den hittil siste i rekken av pandemisk influensa. Flyten av mennesker og varer mellom land har ført alle verdens hjørner nærmere hverandre. Urbanisering og befolkningsvekst har bidratt til at vi bor tettere på hverandre enn tidligere. Denne samfunnsutviklingen har økt risikoen for rask og ukontrollert spredning av sykdommer.

Bortfall av kraft og elektronisk kommunikasjon

Kraftforsyning er en av samfunnets viktigste infrastrukturer. En rekke samfunnsfunksjoner og annen infrastruktur er avhengig av elektrisk kraft. Bortfall av strøm vil få konsekvenser for blant annet

bank- og betalingstjenester, elektronisk kommunikasjon (fast- og mobilnett, internett), helse- og omsorgstjenester, vann og avløp, nød- og redningstjenester, industri og sykehus.

Elektronisk kommunikasjon er viktig for befolkningen i hverdagslivet, men også for trygghet i krisesituasjoner og for hjelp fra helsetjeneste eller andre. For næringslivet og offentlig virksomhet er tilgangen til elektronisk kommunikasjon ofte en forutsetning for å kunne fungere. Kompleksiteten i systemene, mangfoldet av aktører og den digitale utviklingen gjør det utfordrende å forutse uønskede hendelser og deres konsekvenser.

Bortfall av elektronisk kraft og kommunikasjon vil sannsynligvis skyldes en type naturhendelse som storm, store snømengder eller lynnedslag. Det kan også skyldes menneskelig eller teknisk svikt eller som resultat av en villet handling.

Naturhendelser og store ulykker

Naturutløste hendelser forårsaket av vær, klima, geografi og grunnforhold kan ha store konsekvenser

for mange. Naturhendelsene med de største risikoene i Vestfold er skogbrann, flom, jord- og flomskred, kvikkleireskred og stormflo.

En annen type risiko er ulykker som involverer mange mennesker eller som har alvorlige konsekvenser. Atomulykke i utlandet med utslipp til luft regnes som hendelsen som kan ha den største samlede konsekvensen for liv, helse, natur og miljø og økonomi. Sannsynligheten for en slik stor ulykke anses imidlertid som svært lav. Andre store ulykker som kan ha store konsekvenser i Vestfold er transportulykke med CBRNE (kjemiske, biologiske, radioaktive stoffer og eksplosiver) i veitunnel og stor ulykke på skip til kai.

Lenker til mer kunnskap:

[FylkesROS Vestfold og Telemark 2020](#)

[Nå er det alvor \(NOU 2023: 17\)](#)

Vestfold og Telemark fylkeskommune
vtfk.no

Postadresse:
Postboks 2844
3702 Skien

Besøksadresser:
Torggata 18, 3717 Skien
Svend Foynsgate 9, Tønsberg

Kontakt:
35 91 70 00
post@vtfk.no